

PORNO POKOLENJE: NOVA POLJSKA DRAMATURGIJA (I)

Zoran Đerić

NOVA POLJSKA DRAMATURGIJA

Krajem XX veka pisalo se i govorilo o krizi savremene poljske dramaturgije. Veoma brzo, na samom početku novog veka, pojavila su se nova imena i drame koje su dokazale da nema nikakvih osnova za prethodne tvrdnje i sumnje u nove poljske dramske autore i dela koja su počela da osvajaju najpre alternativne, studentske, a potom i oficijelne, pozorišne scene, kako u samoj Poljskoj, tako i širom Evrope. Iako su, u početku, pozorišni časopisi izbegavali mlade dramaturge, baš kao i zvanična pozorišta, oni su se izborili za svoje mesto. Najpre na Internetu, na jednoj od strana koje je pokrenuo jedan od njih, dramaturg Pavel Jurek (www.dramat-art.com.pl), gde se mogu naći podaci i drame više od stotinu novih poljskih dramskih pisaca), a potom i u časopisima *Dialog i Teatr*, odnosno na stranicama koje predstavljaju pojedina poljska pozorišta. Najznačajniji promoter nove poljske dramaturgije je gđanjsko Pozorište Obala (Teatr Wybrzeże), potom krakovsko Pozorišno društvo "Kupatilo" (Stowarzyszenie Teatralne "Łaźnia"), kao i druga pozorišta u manjim mestima (Legnica, Radom, Tarnuv, Bidgošč, Zabže). Sve više se na repertorima varšavskih pozorišta (Laboratorija savremene drame pri Narodnom pozorištu, Malo pozorište, Teatar raznolikosti) nalaze dela upravo mladih poljskih pisaca, koje postavljaju isto tako mladi poljski reditelji i glumci, najpre kroz cikluse čitanja, potom kroz radionice, promovišu se i postavljaju upravo dela novog pokolenja, koje je, prema jednom od njih, možda i najprovokativnijem (u svakom slučaju najproduktivnijem autoru), Pavlu Jurku, nazvano porno pokolenjem.

Zaslugu za ovaj naziv, pored istoimene drame, ima pozorišni kritičar najtiražnijeg dnevnog lista u Poljskoj (*Gazeta Wyborcza*), saradnik *Notatnika Teatralnog*, priređivač antologije najnovije poljske drame, objavljene u Krakovu, 2003. godine, upravo pod imenom *Porno pokolenje i druga neprijatna pozorišna dela* (*Pokolenie porno i inne niesmaczne utwory teatralne*), Roman Pavlovski (Pawlowski, rođen 1965). Uprkos opštoj kuknjavi pozorišnih umetnika, teatrologa i kritičara, kako nema dobrih savremenih poljskih dramskih tekstova, Pavlovski je, najpre kroz pozorišne prikaze u novinama, a potom i navedenom antologijom, ukazivao na pojavu vrednih dela, njihove prve inscenacije, koje su, nesumnjivo, isprovocirale javnost, a, malo-po-malo, i pozorišta (upravnike, direktore, reditelje i dramaturge) za ono što je dugo doživljavano kao "neprijatno", odviše slobodno (smelo) za poljsku pozorišnu scenu i publiku.

Niko više ne može da ih prećuti, niti da ih ne primeti, jer su, kao talas, zapljusnuli poljsku scenu, bilo da uznemiravaju, podstiču da se zamisli ne toliko nad samim stanjem

u savremenoj dramaturgiji, koliko nad opštim stanjem u savremenoj Poljskoj, "pošto najizrazitije odražavaju ono što se kod nas dešava od izbijanja slobode. Govore o Poljskoj dublje od medija, o vremenima pod presijom, i odvažnije nego filmovi, koji su pod komercijalnim pritiskom" (R. Pavlovski).

Sve brojniji su konkursi za nove drame, a među njima najpoznatiji onaj koji organizuje pozorište u Radomu (Radom Odvažny), pokrenut 2000. godine, koji najbolje komade nagrađuje i realizuje na sceni. Ministarstvo kulture i umetnosti takođe organizuje konkurs za savremene drame kojim se finansijski podupire njihovo postavljanje i izvođenje u poljskim pozorištima. Poznati su: Festival prapremijera u Bidgošću; Festival malih pozorišnih formi "Spektakl" u Gdanjsku; Međunarodni pozorišni festival "Malta" u Poznaniu; Pozorišni festival "Maske", takođe u Poznaniu; Nedelja odvažnih drama i Festival premijera u Radomu; vrocavski forum savremene dramaturgije "Evrodrama" i Festival savremene dramaturgije "Predstavljena stvarnost" u Zabžu.

Sudeći prema elektronskoj obradi podataka pomenutih festivala, pozorišnih biltena, dramskih agencija i udruženja, novih poljskih dramskih pisaca je sve više (gotovo 200), a brojka novih dela postaje gotovo neverovatna (pa i zapanjujuća), ubrzo bi mogla dostići i tri nule.

Nije, znači, ni malo lako izdvojiti i predstaviti najzanimljivije i najbolje poljske pisce novog talasa. Zato smo se odlučili za izbor koji je sačinio pomenuti Pavlovski, u kome je deset autora i deset dramskih dela. *Porno pokolenje* predstavljaju: Ingmar Vilkvist, Marek Pруhnjevski, Andžej Saramonovič, Pavel Jurek, Pavel Sala, Kšištof Bizjo, Marek Modelevski, Jan Klata, Pšemislav Vojčešek i Mihal Valčak.

Šta je zajedničko ovim autorima i njihovim delima? To su drame koje su nastale posle 2000. godine i koje predstavljaju autentična svedočanstva o poljskoj stvarnosti, tekstovi, kako je to istakao Pavlovski, koji ulaze pod kožu i dopiru do istine. "Tražio sam autore, koje boli ono što se oko njih dešava i koji nastoje da tome daju umetnički izraz, čak ako im to uvek i do kraja ne polazi za rukom". Šta je u tim delima? Odgovor opet daje sam Pavlovski: "Invazija nihilizma, kojim se atakuju sve sfere života i društvene grupe, nasilje koje je nadvladalo opšte fantazije, kriza emotivnih veza i kriza porodice, razočaranost kapitalizmom i slobodnim tržištem, trijumf korupcije kao glavni model života i pad autoriteta, pa čak i Crkve – to je njihov sadržaj".

Takva je i njihova pozorišna forma: iskidana, grozničava, često bez ikakve veze i logike. "Groteska je povezana u njima sa tragedijom, komični akcenti sa stravičnim slikama zla, lirika sa brutalnim jezikom" (Pavlovski). Fabule, same po sebi, nisu najvažnije, zato su, ponekad, ispričane nepažljivo, nedoterano, pa i nemarno. Ponekad deluju kao dramski projekat, scenario za film, prerada za scenu. U njihovu odbranu ide i činjenica da nijedan od autora nije studirao za pisca drama, jer takvog smera i nema na poljskim pozorišnim akademijama. Takvi kakvi jesu ne predstavljaju, u stvari, ni pokolenje ni umetničku grupu. Razlikuju se po godinama, inspiraciji, pogledima na stvarnost. Povezuje ih jedino, zaključuje Pavlovski, "pozicija autsajdera, koji traže svoje mesto". Ta pozicija već je bitno drukčija, ako ne za sve, onda za većinu od ovde pomenutih imena.

Još nešto im je zajedničko – da pišu drukčije od dramskih pisaca u Poljskoj koji su im prethodili. Možda su, upravo zbog toga, u početku njihova dela dočekivana kao nepo-

željna, neukusna, ne samo od strane konzervativne kritike, nego i od publike koja nije želela da se suoči sa degeneracijom svakodnevice, sa prizorima koji su želeli da šokiraju, preplaše i opomenu. "Neukusna drama proždire celu stvarnost, od potrošačkih svetinja do restorana za skitnice". Nagost i seks, nasilje i silovanja, narkomanija, ljubav gejova, lezbejki i bogalja – najčešće su teme ovih nimalo lepih komada, koji se ne nude kao "kulturni delikatesi", već kao "delimična istina o savremenoj Poljskoj".

Svedoci su: Ingmar Vilkvist (Ingmar Villquist, pseudonim Jaroslava Švjeršča / Świerszcz), rođen je 1960. istoričar umetnosti koji je početkom 2000. bio najveće otkriće u poljskoj dramaturgiji – postavljeno je čak osam premijera njegovih drama. Već sledeće godine, njegova najpoznatija drama, *Noć Helvera*, prevedena je na desetak jezika i premijerno izvedena u Nemačkoj, Bugarskoj, Slovačkoj, Velikoj Britaniji i kod nas, u Srbiji (objavljena je i kao posebna knjiga, 2002. godine, u izdanju beogradskog "Forum pisaca" i u prevodu Biserke Rajčić). Skandinavski identitet, kako je primećeno, preuzeo je iz tradicije Ibsenovog i Bergmanovog psihološkog realizma. Od kamernih dela: *Oskar i Rut* (Oscar i Ruth, 1998), *Noć Helvera* (Noc Helvera, 1999), *Bez kiseonika* (Beztlenowce, 2001), *Entartete Kunst* (2001), *Preparati* (Preparaty, 2001) i *Helmućik* (Helmucik, 2002), do velikih pozorišnih formi: *Stvar grada Elmita* (Sprawa miasta Ellmit, 2003) i *Arhipelag Pingvinskih ostrva* (Archipelag Wysp Pingwinich, 2004), menja se ne samo geografija, pa i scenografija njegovih predstava, već i njegova uloga: od bojažljivog nastupa pisca, do režiranja sopstvenih dela. Vilkvist uvodi na scenu novi tip junaka – čoveka koji je odbačen od svoje okoline, zbog svoje bolesti ili zbog svoje seksualnosti, pa moli za milost i akceptaciju. To je bogalj Helver u *Noći Helvera*, homoseksualci koji podižu dete u komadu *Bez kiseonika* i mladić koji umire od SIDE u jednočinki *Bez naslova*.

Marek Pruhnjevski (Pruchniewski, 1962), seoski bibliotekar, započeo je 80-ih da piše dramu o Tadeušu Borovskom, njegov put od koncentracionih logora Osvjenćim i Dahau do samoubistva. Nije slučajno što je mesto gde se odvija radnja njegove prve dovršene drame *Pariz* (Paryż, 1987), upravo logor za žene. Sledeći njegov komad o nasilju u vojsci – *Armija* (Armia, 1988), zbog cenzure nije mogao da bude postavljen do 1993. godine. U međuvremenu je napisao komade *Nekoliko trenutaka* (Kilka chwil, 1992) i *Misterija* (Misterium, 1992). Na poljskoj televiziji je postavljen njegov sledeći komad, *Istorija noža* (Historia noża, 1994) o dečaku koji je ubio staricu iz susedstva. Potom je napisao komade *Ratnici* (Wojownicy, 1998) i *Hodočasnici* (Pielgrzymi, 2000). Prva još nije inscenirana, ali je zato drugom, koja se razlikuje od svih prethodnih, žanrovski, jer je komedija, ponovo zainteresovao i pozorišta i film za svoje delo. *Hodočasnici* su doživeli i televizijsku adaptaciju, baš kao i nova, ovde predstavljena drama, *Lucija i njena deca* (Łucja i jej dzieci, 2003). Lucija, neka vrsta poljske Medeje, zasnovana je na istinitom događaju koji se desio u jednom selu u Poljskoj: majka šestoro dece osuđena je za ubistvo četiri novorođenčeta. I tako se tragedija (po antičkom uzoru) ponovo vratila u dramsko stvaralaštvo Pruhnjevskog.

Andžej Saramonovič (Saramonowicz, 1965), započeo je kao medicinski tehničar, potom upisao polonistiku, a završio istoriju, neko vreme proveo radeći kao novinar, počeo je da piše scenarije za filmove, pa i drame, čak i jedan roman (skupa sa budućom suprugom). Uspeo je, do sada, da realizuje dva filma (oba sa Tomašem Koneckim) – *Poluo-*

biljno (Pół serio, 2000) i *Telo* (Ciało, 2003), a dve njegove drame postavljene su u varšavskim pozorištima – *Testosteron* (2002) i *2. maj* (2003/2004). *Testosteron* je komedija koja je doživela izuzetnu popularnost i gledanost. Taj "muški manifest" u kome pet prijatelja na momačkoj večeri razgovaraju o ženama, odabrali smo za fragmentarno predstavljanje u ovom bloku posvećenom novoj poljskoj dramaturgiji. Radnja drugog komada, *2. maj*, u stvari je verzija nerealizovanog filmskog scenarija o jednom danu iz 1989. godine, o kući koja se ruši, i predstavlja metaforu za ono što se potom dešavalo u Poljskoj, koja se odjednom našla na raskršću između starog i novog. To je jednim predstavljalo katastrofu, a drugima oslobođenje.

Pavel Jurek (Paweł Jurek, 1966) je posle srednje tehničke škole za vazduhoplovstvo, završio scenarističke studije na Filmskoj školi u Lođu, a potom i Pozorišnu akademiju u Varšavi, grupa za pozorišnu teoriju. U to vreme dobija i prva priznanja za svoj dramski rad: od drame, *Ono* (Sio, 1998), preko *Porno pokolenja* (Pokolenie porno, 2000) i *Besnila* (Wścieklizna, 2002), do *x2 [bestidnost/stid]* (*x2 [bezwstyd/wstyd]*, 2003). Posle toga Jurek je napisao dramu *Uobraženja [verzija 01 i 02]* (*Urojenia [wersja 01]*, 2003, [*wersja 02]*, 2004), napravio je i novu verziju *Porno pokolenja* (2004), nove drame *Poklon* (Prezent, 2004), *Dužni su to da zabrane* (Powinni tego zabronić, 2005) i *Rupa u mozgu* (Dziura w mózgu, 2005). Pridodamo li tome i rane Jurekove drame (njih 8), 50-ak priča koje je objavio u periodici, jedan roman, kao i to da se od 1997. godine profesionalno bavi pisanjem scenarija za TV serije (napisao je 60 nastavaka serije *Zlatna Poljska* i 70 nastavaka serije *Lj kao ljubav*), očigledna je ranije iznesena tvrdnja da je on jedan od najplodnijih novih poljskih dramskih pisaca, podjednako prisutan u pozorištu i na televiziji. Nije do toga, naravno, došao lako. Do 2002. godine je, kao i većina mladih autora, bio odbacivan i od TV i od teatra. Upravo zato je pokrenuo sajt na kome je kačio svoje drame, kao i drame drugih, odbacivanih autora, kao i on. Tu se već nalazi nekoliko stotina tekstova, od 70-ak autora. Proboj je predstavljalo postavljanje komada *Besnilo*, 2003. godine, u nezavisnom krakovskom pozorištu Kupatilo (Łażnia). U istom pozorištu, devet meseci kasnije, postavljeno je i *Porno pokolenje*. Oba komada su pastiši brutalne zapadne dramaturgije u znaku Sare Kejn (Kane) i Marka Rejvnhila (Ravenhilla). Kriza međuljudskih odnosa, trgovačke transakcije, seks ili nasilje. Ono što razlikuje poljskog autora od drugih sledbenika novog brutalizma je osećaj za humor – i *Besnilo* i *Porno pokolenje* puni su grotesknih poteza i crnog humora (R. Pavlovski). U *Besnilu* u jednoj od scena dva geja kupuju dete u specijalnoj prodavnici. U *Porno pokolenju* jedna od junakinja, devojka iz velikog grada, bavi se recenziranjem toaleta u varšavskim lokalima. Drugi junak, producent televizijskih programa, želi da postane glumac i piše sladunjavu romansu iz života propalog pozorišta. Predmet satire ovog pisca vrlo često su oni koji rade u medijima i reklamama, jer to je sredina u kojoj je i sam bivao, kao copywriter i novinar.

Pavel Sala (Paweł Sala, 1968) je filmski scenarista, autor dokumentarnih filmova na poljskoj televiziji. U početku je pisao radio-drame, a tek 2001. godine poslao na konkurs u Radomu svoju prvu dramu, *Od danas ćemo biti dobri* (Od dziś będziemy dobrzy), i odmah nagrađen za nju. Sledeće godine za istu je dobio nagradu na festivalu Evrodrama. Potom je postavljena u vrocavskom pozorištu. Istovremeno sa nagradama pojavile su se i kritike. Zamereno mu je zbog jezika koji nije cenzurisani i zbog filmskog realizma.

Psovke su predstavljale glavni prigovor njegovoj drami. Napisao je još dve drame – *Spaljivanje majke* (Spalenie matki, 2002) u kojoj je opisao umiranje svoje majke, inspirisan knjigom Tadeuša Ruževiča *Majka odlazi* (Matka odchodzi, 1999) i *Gang Bang* (iste godine), dramu o poljskom pornobiznisu, koja je čitana u radionici "Umetnost dijaloga kraj jezera" (Sztuka Dialogu nad Wigrami, 2003). Obe drame još uvek čekaju svoje reditelje, glumce i pozorište koji će ih izvesti.

Kšištof Bizjo (Krzysztof Bizio, 1970), arhitekta, do 2000. godine bio je nepoznat poljskoj pozorišnoj javnosti. Javio se na konkurs časopisa *Dijalog* i poslao svoju prvu dramu, *Porazgovarajmo o životu i smrti* (Porozmawiajmy o życiu i śmierci, 2000). Ovaj komad koji se sastojao od montiranih telefonskih razgovora, postavljen je 2001. u ščecińskom pozorištu. Sledeći komad, *Toksini* (Toksyny, 2002), čini pet razgovora između dva muškarca, koji se samo zamenjuju ulogama dželata i žrtve. Suprotno tome, *Lament* (2003) je sačinjen od monologa tri žene: babe, majke i kćerke, koje reprezentuju tri različita pogleda na preživljavanje. Prošle godine postavljen je i njegov novi komad, *Smeće* (Śmieci, 2004). Kako ne živi od dramaturgije, ne žuri sa pisanjem, čuva svoju samostalnost, ne pristaje ni na kakve porudžbine i kompromise, ali ne prestaje da piše, jer tako izražava, po sopstvenom priznanju, sebe.

Marek Modelevski (Modzelewski, 1972), lekar, koji je igrao još u srednjoškolskom kabareu, osnovao je krajem 90-ih, skupa sa glumcima iz pozorišta u rodnom gradu Radomu, Kabare. Iako mu je pozorišta škola predstavljala veliku želju, nije se osmelio da konkuriše. Studije medicine prekinule su njegov kontakt sa scenom. Kada je čuo za konkurs za nove drame, 2000. godine, odlučio se da pošalje čak dva svoja teksta: farsu *Voli i govori šta hoćeš* (Kochaj i mów co chcesz) i tragi-grotesku *Tehno* (Techno). Ovaj drugi komad, o kloniranju, sav od apsurdnih situacija, nagrađen je i postavljen sledeće godine pod novim imenom, *Starica koja frkti* (Starsza pani prycha). I drugi komad, *Ubij me* (Zabij mnie, 2002) inspirisan je medicinom: diskusija o eutanaziji, ovog puta futuristički predstavljena kao sveopšta praksa i običaj. Komad *Krunisanje* (Koronacja, 2003), sadrži i autobiografske elemente: junak drame, baš kao i sam Modelevski, radi u službi za hitnu pomoć, a mašta o nečemu drugom – o umetničkoj fotografiji. Problem identiteta, zasnovan na sopstvenom iskustvu: za šta se odlučiti? Za medicinu ili umetnost? Napisao je još dve drame, *Dodir* (Dotyk, 2003), o homoseksualcima i *Rodendan* (Imieniny, 2004), o jednom lekaru – one još nisu ni objavljene ni postavljene na pozorišne daske.

Prvi komad koji je napisao Jan Klata (Klata, 1973), *Zeleni slon* (Słoń zielony, 1986), bio je u konvenciji teatra apsurdna. Žiri koji mu je dodelio nagradu bio je iznenađen činjenicom da ga je napisao 13-ogodišnjak. Štampan je u najuglednijem pozorišnom časopisu, *Dijalogu*, postavljen u Pozorištu Vitkaci u Zakopanima, a već 1988. Klata se našao na festivalu mladih dramaturga Interplay u Australiji, gde je njegova drama izvedena na engleskom jeziku. Pridodajmo tome još jedan podatak da se Jan Klata pojavljuje u filmu Kješlovskog, *Dekalog 3*, pa će nam biti očiglednija njegova predodređenost. Upisao je pozorišnu akademiju u Varšavi, grupu za režiju, ali je izdržao samo dve godine, jer mu nije odgovarao način predavanja, pa se prebacio na krakovsku akademiju, gde je dekan bio čuveni reditelj Kristijan Lupa. Režiju je završio 1997. godine, zajedno sa Gžegożem Jażinom (Grzegorz Jarzyna), najcenenijim rediteljem novog pokolenja. Njegova prva režija,

2002. godine, bio je upravo sopstveni komad *Grejprutov smešak* (Uśmiech grejpruta). Osnovni problem je vera, koji je u Poljskoj, uglavnom, tretiran na kolenima, ili trivijalno u antiklerikalnom kabareu. A vera, kako to slikovito ističe sam Klata, "nije crtež, koji se posle jednog perioda briše i umesto njega ucrtava drugi, ona je tatuaž kojeg se ne možeš odreći". Zato mu se ne dopada ni kič koji propagira crkva. Više voli sukob vrednosti, nego njihovu apoteozu. "*Grejprutov smešak* je nastao kao bunt", tvrdi Klata. Čak je i u samoj reči *grejprut* namerno izostavljao slovo *f*, ali njegov znak protesta su lektori i korektori uvek uredno ispravljali kao grešku. Valjalo bi, dakle, naslov ovog komada pisati bez tog slova, što ćemo i učiniti u prilogu. Naizgled sitnica, a na njima je sve zasnovano.

Kada je prvi put javno pročitana prva i do sada jedina drama Pšemislava Vojčeška (Przemysław Wojcieszek, 1974), *Pobij sve* (Zabij ich wszystkich, 2000), prisutne je šokirao brutalnošću s kojom je autor opisao život dvadesetogodišnjaka, "prve dece poljskog kapitalizma". Nenaivna na opsceni jezik na sceni, publika je, po svedočenju Romana Pavlovskog, autora "simbolički rastrgla" zbog njegove "fascinacije nasiljem i crnom vizijom stvarnosti". Ovaj komad Vojčešek je napisao na osnovu sopstvenog scenarija za film, jer film je njegova prva i najvažnija preokupacija. Film, koji je sam režirao, a pojavio se godinu dana pre drame, nije izazvao tako žestoku reakciju kao pozorišni komad. To je prvi tekst u poljskom pozorištu koji je pokrenuo problem generacije X, prvog pokolenja koje je odrastalo u kapitalizmu u Poljskoj, poslednje decenije.

Iste godine kada je pripremana pozorišna adaptacija *Pobij sve*, Vojčešek je snimio svoj novi film, *Glasnije od bombi* (Głośnieiej od bomb, 2000). Novi "anarhistički" scenario, *Made in Poland*, realizovan najpre u pozorištu, 2004. godine, predstavlja još jednu "vivi-sekciju poljskog društva", s tačke gledišta mangupa iz gradskog bloka. Junak ovog komada ima istetoviranu na čelu reč "fuck", kao izraz revolta na svet oko sebe.

Najmlađi u ovom izboru, Mihal Valčak (Michał Walczak, 1979), propao je na prvom prijemnom na grupi za režiju varšavske pozorišne akademije, pa je upisao najpre pozorišnu teoriju, da bi, posle uspeha na prijemnom ispitu sledeće godine, prešao na režiju i završio je. Do sada je napisao četiri komada. Prvi, *Piaskownica* (2001, može se prevesti samo opisno: kao mesto sa peskom, gde se igraju deca, u dvorištima između zgrada), najpre je nagrađivan, pa objavljen u Dijalogu, insceniran tek 2003. godine, nalik je na Porodične priče Biljane Sribljanović. Dva dečaka i dve devojčice, koji se igraju u pesku ispred zgrade u kojoj stanuju, postepeno odrastaju, sve više se udaljavajući jedno od drugog, ali i od detinjstva, prema onom što im nameće gruba svakodnevnica. Drugim komadom, *Putovanje u unutrašnjost sobe* (Podróż do wnętrza pokoju (2002), bliži je problematici svoje generacije, tj. sudaru generacija. Osetio je to na sopstvenoj koži upravo tokom studija na Akademiji, u relacijama sa profesorima. Upravo zato i junak ovog komada ima simbolično ime, Koža (Skóra), a simbol „nedostupnog prostora“ postaje soba, u kojoj on vegetira. Na kraju predstave zidovi se ruše i on se nalazi usred ulične gužve, među automobilima i pešacima. Posle toga napisao je komad *Reka* (Rzeka, 2003), a prošle godine *Rudnik* (Kopalna). Još uvek nije realizovao najveće od svojih maštanja – komad o Varšavi u šekspirovskom stilu, gde bi se, pored živih ljudi pojavljivali i duhovi, iz vremena drugog svetskog rata. Planira i novi komad, pod naslovom *Pomerenost* (Przesunięcie), o čoveku na koga ljudi gledaju tako kao da ne postoji, pomerivši svoj pogled sa njega malo u stranu.

Uz navedene dramske pisce, moglo bi se naći još najmanje desetak drugih imena, recimo: Pavel Hmjelevski (Chmielewski), Jacek Dobrowolski (Dobrowolski), Radoslav Figura, Pavel Grabovski (Grabowski), Tomaš Man, Doman Novakovski (Nowakowski) i Šimon Vrublewski (Wróblewski). A među njima i ženska: Ana Bednarska, Mažena Broda, Iza Degurska (Degórska), Julita Grodek, Hana Kovalevska (Kowalewska), Danuta Lukašinjska (Łukasińska), itd. Savremenu poljsku dramaturgiju čine i druga imena, druge generacije i pokolenja, ne samo porno, naravno. Pored navedenih, zapažen je komad *Ubiti Bonda*, koji je napisao Robert Bolesto, kao i dramska dela poznatih prozanih pisaca, Katažine Grohole (Grochola), Izabele Filipjak (Filipiak), Pavla Hila (Huelle) i Andžeja Stasjuka (Stasiuk). Aktivni su i nešto stariji dramski pisci, Januš Glovacki (Głowacki) i Tadeuš Slobodanek (Słobodzianek). Nikako se ne može govoriti o krizi, nego o promeni, pre svega, pozorišnog sadržaja, pa i forme izražavanja.